

SANT MARTÍ DE SOLAMAL, l'església

a comença Catalunya Romànica
que l'anomena SANT MARTÍ DE BIANYA
Municipi de la Vall de Bianya

Situació

Una vista de l'exterior de l'absis de Sant Martí de Bianya. J. M. MELCIÓ

L'església de Sant Martí de Bianya o Sant Martí de Solamal és la de l'antic poble i parròquia homònims, situada a l'esquerra del torrent de Santa Llúcia de Puigmal, vora la seva confluència amb la ribera del Farró.

Mapa: 256M781. Situació: 31TDG527747.

Hom pot arribar-hi per la carretera d'Olot a Sant Pau de Segúries. A 9 km d'Olot, abans del pont, hom trobarà, a mà esquerra, vers ponent, un camí que hi porta. (JVV)

Història

És en l'acta testamentària del comte bisbe Miró de Besalú datada l'any 979 on hi ha un dels primers elements documentals de l'església de Sant Martí de Solamal; segons indica la citada escriptura, el comte bisbe Miró, entre les nombroses propietats cedides a diversos cenobis catalans, donà al monestir de Sant Pere de Camprodon dins el territori de la Vall de Bianya,

alodem meum qui fuit de Petrone archipresbitero cum ipsa ecclesia que vocant Sancti Martino cum decimis et primiciis et oblaciones fidelium". Amb gairebé dos segles de diferència, el temple de Solamal és ratificat a aquest cenobi de Camprodon amb motiu de la consagració de la seva església l'any 1169. L'acte, esdevingut el dia 13 de novembre segons figura en l'acta de dedicació, fou presidit pel bisbe de Girona Guillem de Monells i pel seu germà Ponç, bisbe de Tortosa i alhora abat de Sant Joan de les Abadesses, els quals conjuntament procediren a la consagració del temple abacial i li confirmaren la propietat de diverses esglésies, entre les quals s'escripturà la de "Sancti Martini de Solamal".

Resta palès, doncs, a través de la documentació trobada, que l'antiga parròquia de Sant Martí fou, des del segle X, una possessió del monestir de Sant Pere de Camprodon, i sabem també que pertangué als abats de l'esmentat cenobi en qualitat de senyors eminents del lloc, el dret de la provisió de rectors de l'església de Solamal i el nomenament dels batlles de sac pels béns que posseïa dins la parròquia. Tanmateix altres cenobis dels encontorns tingueren propietats dins el terme de Solamal, com és el cas dels monestirs de Santa Maria de Ripoll i de Sant Joan de les Abadesses.

Vers mitjan segle XIII hi ha testimoni que l'any 1242 Pere de Cervera i la seva muller Jussiana feren establiment a Berenguer, fill de Guillem Ramon de Boada i a la seva muller Raimunda, veïns de la parròquia de Sant Martí de Solamal, d'un mas situat dins el terme parroquial de Sant Pere de Montagut. Amb posterioritat, l'ecclèsia de Salamala" apareix relacionada en les Rationes decimarum de l'any 1280. Encara una darrera notícia corresponent al segle XIII ens assabenta que Guillem, clergue i fill de Ramon Joví, de la parròquia de Sant Andreu del Coll, fundà l'any 1298 un benefici dins aquesta església, dotant-lo amb les rendes de dos masos situats a la parròquia de Sant Pere Espuig i d'un mas dit de "Serrat", del terme parroquial de Sant Martí de Solamal.

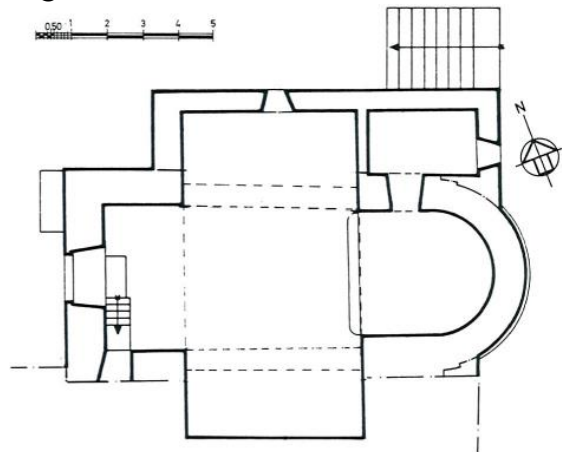
De la catorzena centúria hi ha constància que l'any 1358 l'infant Martí incorporà a la Reial Corona la jurisdicció de diverses parròquies de la Vall de Bianya, amb la prohibició d'infeudar, entre les quals figurava la de Sant Martí de "Solermal", ja que la seva jurisdicció estava empenyorada a Guillem de Peguera pel preu de 11 550 sous barcelonesos. Anys més tard, concretament el 1364, un personatge anomenat Guillem Pere, propietari del mas Rovira de Puigmal, situat dins la "parrochie Sancti Martini de Solo malo", féu reconeixement a fra Francesc, abat del monestir de Camprodon, que tenia pro indiviso amb l'esmentat cenobi el "manso vocato Sancti Petri" i el "manso de Ulmo", situats dins aquesta parròquia.

Amb posterioritat, l'any 1372 el rei Pere III de Catalunya-Aragó, per tal d'afrontar les despeses ocasionades per la guerra contra Sardenya, vengué a diversos abats de monestirs catalans els drets de bovatge que li eren propis en alguns castells, viles i llocs situats dins la Vall de Bianya, entre els quals s'esmenta en el document la "parrochia de Solamal". Al final d'aquesta centúria l'església de Sant Martí apareix relacionada dins els nomenclàtors de la diòcesi de Girona com a "ecclesia parochialis Sancti Martini de Solamala".

L'església de Solamal perdé la categoria de parròquia l'any 1582, data en què fou agregada a la veïna parròquia de Sant Pere Espuig o Despuig, de la qual depèn encara actualment.

El temple de Sant Martí de Solamal és un notable edifici d'origen romànic d'una sola nau, al qual foren afegides en èpoques posteriors diverses construccions que modificaren l'obra primitiva. Així, mentre el costat septentrional fou ampliat i hi fou afegit un cos d'edifici com a sagristia, a la banda meridional foren adossades algunes dependències destinades a habitacle; aquestes obres, efectuades en temps moderns, donaren a la fàbrica una planta de creu. (MLIR)

Església

Planta, a escala 1:200, de l'església, amb l'estructura original d'una nau rectangular capçada per un absis a llevant, molt alterada.

J. MARGUI-G. ANGLADA

L'estructura primitiva de l'església de Sant Martí de Bianya o de Solamal es redueix a una nau única, capçada a llevant per un absis semicircular, el qual és ornamentat amb un senzill fris sostingut per mènsules i que presenta a la part central una finestra cega. Aquesta planta posteriorment fou transformada a partir d'una sèrie d'annexes que la desfiguren en gran part.

La porta d'entrada es troba situada a ponent; és formada per un arc de mig punt, al damunt del qual s'obre una finestra, també d'arc de mig punt, de doble esqueixada.

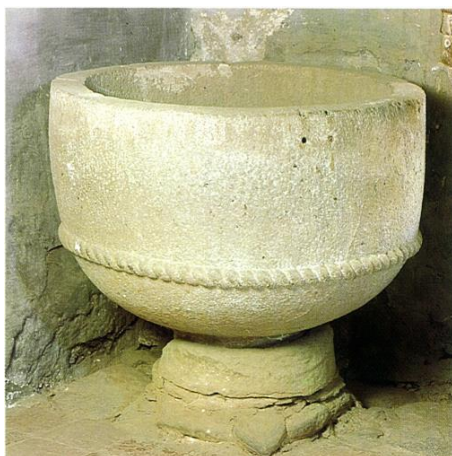
La part superior de l'absis, a l'exterior, és resseguida per un fris suportat per mènsules.

El campanar de torre, emplaçat a la façana de ponent, havia estat antigament, segons J. Murlà, una espadanya; al segle XVIII hauria estat transformat en campanar de torre.

L'aparell ha estat fet amb carreus ben tallats i polits, disposats molt uniformement. L'absis és ornamentat exteriorment per un fris de mènsules que suporten el ràfec.

Aquests detalls, l'aparell i el fris, juntament amb la seva estructura general situen aquesta església com un exemple més de l'arquitectura rural garrotxina d'avançat el segle XII. (EBC-JAA)

Pica

Pica baptismal conservada a l'interior de l'església. F. TUR

De l'església de Sant Martí de Solamal, a la Vall de Bianya, ens n'ha arribat una gran pica de tradició romànica que presenta una forma semiovoide característica d'aquest tipus de peces.

L'alçada total de la peça és de 76,5 cm, el diàmetre interior és de 69 cm i l'exterior, de 84 cm. El motiu decoratiu té un gruix de 4,5 cm i es troba a 31 cm de la boca. L'alçada del peu és de 21,5 cm. Actualment és situada a l'entrada de l'església, al costat de migjorn, sota mateix de l'escala que puja al cor.

El gran recipient és tallat en un sol bloc de pedra. L'interior ha estat rebuidat proporcionalment seguint les formes exteriors de la peça, de manera que les parets tenen un gruix regular. La superfície còncaua de l'interior de la pica és ben llisa i polimentada: servia per a contenir l'aigua utilitzada al bateig.

Fins al segle XIII aquest sacrament es realitzava seguint el ritual de la immersió. Per això les piques baptismals d'aquesta època són extraordinàriament grosses.

L'única decoració que presenta el monòlit és una franja en relleu que sobresurt paral·lela a la base i al brocal, la qual envolta el perímetre del cos semisfèric a uns 20 cm de la base. La banda és força estreta i representa una soga: és de secció semicircular i és tallada en intervals regulars per línies incises traçades de biaix que li donen aquest aspecte de corda gruixuda.

La superfície exterior de la peça és força basta. Encara hi són evidents els cops de cisell. Com la majoria d'aquests recipients, no ha estat mai polimentada ni allisada. Normalment són producte d'obradors locals, de rusticitat palesa, amb intents ornamentals com aquest soguejat —present també a la pica de Sant Martí de Capsec, entre d'altres—, les fileres d'arcs cecs, molt comuns a la zona empordanesa, temes, tots ells, en que la major part dels casos han d'ésser interpretats com a recursos d'ornamentació simple d'objectes més que no pas veritables treballs escultòrics reeixits.

A la seva boca han estat practicats alguns forats i incisions que servien segurament per a aguantar i assegurar la tapa de fusta ara desapareguda. La superfície inferior de la pica és molt arrodonida i gairebé de mitja esfera. La base, per tant, és ben petita, especialment si hom la compara amb la pica de Sant Martí de Capsec, que presenta més aviat la forma de barril.

Actualment la pica té un peu format per dues peces: un cos cilíndric aplatat, molt desgastat, que li fa de tronc, i un cos circular, també molt erosionat, amb sortints als quatre angles, imitant un tipus força comú de base de columnes romàniques. Aquest peu que li dona forma de copa no deu ésser pas original perquè la base del monòlit no hi encaixa ni de bon tros. Amb tot, si bé és molt normal la pica baptismal sense peu, hi ha exemples en què aquest és tallat de la mateixa pedra que la pica, tot formant un sol bloc, com les de Salcelles i Sant Pere del Grau, a Osona.

La datació d'aquestes peces és difícil i el seu estudi encara no ha estat sistematitzat; de tota manera hom proposa la segona meitat del segle XII. (JMAL)

Bibliografia

Bibliografia general

Francesc Monsalvatje i Fossas: Noticias históricas..., vol. I, Olot 1889, ap. VI, pàg. 241; vol. X, Olot 1899, pàg. 251; vol. XII, Olot 1902, pàgs. 143, 302, 474 i 492; vol. XVII, Olot 1909, pàg. 224 i vol. XIX, Olot 1908, pàgs. 44, 266-267.

Joaquim Botet i Sisó: Província de Gerona, dins Geografia General de Catalunya, Barcelona s.d., pàg. 747.

Josep Rius i Serra: Rationes decimarum Hispaniae, vol. I, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Barcelona 1946, pàg. 89.

Josep M. Pons i Gurí: Nomenclátories de la diócesis gerundense en el siglo XIV, "Anales del Instituto de Estudios Gerundenses", Girona 1964-65, pàg. 68.

Josep Murlà i Giralt: La Vall de Bianya, "Amics de la Vall de Bianya", Olot 1979, pàg. 24.

Josep Murlà i Giralt: Guia del romànic de la Garrotxa, Olot 1983, pàg. 112.

Joan Pagès i Pons: Les esglésies i parròquies de la Vall de Bianya, a Jornada d'Estudis sobre les terres de Bianya, "Amics de la Vall de Bianya - Amics de Besalú", Olot 1987, pàgs. 64 i ss. (MLIR)

Bibliografia sobre l'església

Josep Murlà i Giralt: Guia del romànic de la Garrotxa, Olot 1983.

Ens diu:

Marquès, Josep Maria. «Creació i Extinció De parròquies Al Bisbat De Girona». Annals De l'Institut d'Estudis Gironins, [en línia], 1995, Vol. 35, p. 405-46,

<https://raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/54188>

SOLAMAL, Sant Martí. La feligresia fou creada després de 1075, per tal com un mas el 1075 és localitzat dins de la parròquia de Sant Pere Espuig, indret de Solamal (Vilabertran, núm. 79). Fou agregada a Sant Pere Espuig, 1582 (Notularum 1578-1583 (G-78), f. 124). No obstant això, ja al 1568 hom donava la rodalia de les dues parròquies unides (Mitra, calaix 5, núm. 25, f. 124v).